

Briselē, 20.5.2020.
COM(2020) 549 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS

Latvija

**Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 126. panta 3. punktu sagatavotais
ziņojums**

KOMISIJAS ZIŅOJUMS

Latvija

Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 126. panta 3. punktu sagatavotais ziņojums

1. IEVADS

Komisija 2020. gada 20. martā pieņēma paziņojumu par Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējās izņēmuma klauzulas iedarbināšanu. Šī klauzula, kuru veido Regulas (EK) 1466/97 5. panta 1. punkts, 6. panta 3. punkts, 9. panta 1. punkts un 10. panta 3. punkts un Regulas (EK) 1467/97 3. panta 5. punkts un 5. panta 2. punkts, atvieglo budžeta politikas koordinēšanu nopietnas ekonomikas lejupslīdes laikā. Komisija savā paziņojumā puda Padomei viedokli, ka pašreizējos apstākļos, ņemot vērā paredzamo nopietno ekonomikas lejupslīdi Covid-19 uzliesmojuma dēļ, ir pieļaujams iedarbināt šo klauzulu. Dalībvalstu finanšu ministri 2020. gada 23. martā piekrita Komisijas novērtējumam. Vispārējās izņēmuma klauzulas iedarbināšana ļauj uz laiku atkāpties no korekcijām vidēja termiņa budžeta mērķa sasniegšanai, ja tas neapdraud fiskālo stabilitāti vidējā termiņā. Attiecībā uz korektīvo daļu Padome uz Komisijas ieteikuma pamata var arī nolemt pieņemt pārskatītu fiskālo trajektoriju. Vispārējā izņēmuma klauzula neaptur Stabilitātes un izaugsmes pakta paredzētās procedūras. Tā ļauj dalībvalstīm atkāpties no budžeta prasībām, kas tiktu piemērotas parastā situācijā, un vienlaikus dod iespēju Komisijai un Padomei veikt vajadzīgos politikas koordinācijas pasākumus pakta ietvaros.

Dati, kurus Latvijas iestādes paziņoja 2020. gada 31. martā un kurus pēc tam apstiprināja Eurostat¹, liecina, ka vispārējās valdības deficīts Latvijā 2019. gadā sasniedza 0,2 % no IKP, savukārt vispārējās valdības bruto parāds bija 36,9 % no IKP. Saskaņā ar 2020. gada stabilitātes programmu Latvija plāno deficītu 9,4 % apmērā no IKP 2020. gadā, savukārt parāds tiek plānots 51,7 % apmērā no IKP.

2020. gadā plānotais deficīts pirmšķietami apliecina to, ka pastāv pārmērīgs budžeta deficīts, kas definēts Stabilitātes un izaugsmes pakta.

Tāpēc Komisija, ņemot vērā iepriekš minēto, ir sagatavojusi šo ziņojumu, kurā analizēta Latvijas atbilstība Līgumā noteiktajiem deficīta un parāda kritērijiem. Parāda kritēriju var uzskatīt par izpildītu, jo parāda attiecība ir zemāka par Līgumā noteikto atsauces vērtību – 60 % no IKP. Tajā ņemti vērā visi būtiskie faktori un ievērojamais ekonomikas satricinājums, kas saistīts ar Covid-19 pandēmiju.

¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10294648/2-22042020-AP-EN.pdf/6c8f0ef4-6221-1094-fef7-a07764b0369f>.

1. tabula. Vispārējās valdības budžeta deficīts un parāds (% no IKP)

		2016	2017	2018	2019	2020 COM	2021 COM
Deficīta kritērijs	Vispārējās valdības bilance	0,2	-0,8	-0,8	-0,2	-7,3	-4,5
Parāda kritērijs	Vispārējās valdības bruto parāds	40,9	39,3	37,2	36,9	43,1	43,7

Avots: Eurostat, Eiropas Komisijas 2020. gada pavasara prognoze.

2. DEFICĪTA KRITĒRIJS

Pamatojoties uz 2020. gada stabilitātes programmu, tiek plānots, ka Latvijas vispārējās valdības budžeta deficīts 2020. gadā sasniegs 9,4 % no IKP, kas pārsniedz Līgumā noteikto atsaucē vērtību – 3 % no IKP – un nav tuvu tai.

Plānotais atsaucē vērtības pārsniegums 2020. gadā ir ārkārtējs, jo tas ir nopietnas ekonomikas lejupslīdes rezultāts. Ņemot vērā Covid-19 pandēmijas ietekmi, Komisijas 2020. gada pavasara prognozē paredzēts, ka reālais IKP 2020. gadā samazināsies par 7,0 %.

Pamatojoties uz Komisijas 2020. gada pavasara prognozi, kurā paredzēts, ka deficīts 2021. gadā saglabāsies virs 3 % no IKP, plānotais Līgumā noteiktās atsaucē vērtības pārsniegums nav īslaicīgs.

Kopsummā 2020. gada plānotais deficīts ir virs Līgumā noteiktās atsaucē vērtības 3 % no IKP un nebija tai pietuvojies. Kā noteikts Līgumā un Stabilitātes un izaugsmes paktā, plānotais pārsniegums tiek uzskatīts par ārkārtēju, bet ne īslaicīgu. Tādējādi analīze liecina, ka Līgumā un Regulā (EK) Nr. 1467/97 noteiktais deficīta kritērijs pirmšķietami nav izpildīts.

3. BŪTISKIE FAKTORI

Līguma 126. panta 3. punktā noteikts: ja kāda dalībvalsts neatbilst viena vai abu šo kritēriju prasībām, Komisijai jāsatavo ziņojums. Minētajā ziņojumā turklāt “ņem vērā arī to, vai valdības budžeta deficīts pārsniedz valdības investīciju izdevumus, kā arī ņem vērā visus citus būtiskus faktorus, tostarp dalībvalsts ekonomikas un budžeta stāvokli vidēji ilgā laikā”.

Minētie faktori ir precizēti Regulas (EK) Nr. 1467/97 2. panta 3. punktā, kurā noteikts arī, ka nepieciešams pienācīgi ņemt vērā jebkurus citus faktorus, kurus attiecīgā dalībvalsts uzskata par būtiskiem, lai pilnībā novērtētu atbilstību deficīta un parāda kritērijiem, un par kuriem dalībvalsts paziņojusi Padomei un Komisijai.

Pašreizējā situācijā attiecībā uz 2020. gadu jāņem vērā vēl viens svarīgs faktors – Covid-19 pandēmijas ekonomiskā ietekme, kura ļoti nopietni ir skārusi budžeta situāciju un kuras dēļ perspektīva ir ārkārtīgi nenoteikta. Pandēmijas rezultātā ir arī iedarbināta vispārējā izņēmuma klauzula.

3.1. Covid-19 pandēmija

Covid-19 pandēmija ir izraisījusi ievērojamu ekonomikas satricinājumu, kam jau ir būtiska negatīva ietekme Eiropas Savienībā. Ietekme uz IKP pieaugumu būs atkarīga gan no pandēmijas ilguma, gan no pasākumiem, kas veikti valstu iestāžu un Eiropas un pasaules līmenī, lai palēninātu tās izplatību, aizsargātu ražošanas jaudas un atbalstītu kopējo pieprasījumu. Valstis jau ir pieņēmušas vai pieņem budžeta pasākumus, lai palielinātu veselības aprūpes sistēmu kapacitāti un sniegtu atbalstu vissmagāk skartajiem indivīdiem un nozarēm. Ir pieņemti arī būtiski likviditātes atbalsta pasākumi un citas garantijas. Ņemot vērā sīkāku informāciju, kompetentajām statistikas iestādēm ir jāpārbauda, vai šādiem pasākumiem un garantijām ir tūlītēja ietekme uz vispārējās valdības bilanci. Kopā ar saimnieciskās darbības samazināšanos minētie pasākumi veicinās krietni lielāka valdības budžeta deficīta un parāda veidošanos.

3.2. Ekonomikas stāvoklis vidējā termiņā

Latvijas reālais IKP 2019. gadā pieauga par 2,2 %, ko veicināja stabils privātais patēriņš, bet investīciju un eksporta pieaugums palēninājās. Pamatojoties uz Komisijas 2020. gada pavasara prognozi, paredzams, ka Covid-19 uzliesmojuma un ar to saistīto ierobežošanas pasākumu ietekmē reālais IKP 2020. gadā samazināsies par 7 %. Paredzams, ka robežu slēgšanas un ārvalstu pieprasījuma samazināšanās apstākļos investīcijas un eksports cietīs visvairāk, savukārt patēriņš būs labāks nekā citās dalībvalstīs. Straujais IKP kritums ir mīkstināošs faktors novērtējumā par Latvijas atbilstību deficīta kritērijam 2020. gadā.

Makroekonomiskās prognozes ir ļoti neskaidras, jo Covid-19 pandēmijas ietekme būs atkarīga no tā, cik ilgi un nopietni būs ierobežojošie pasākumi. Pandēmija varētu kļūt smagāka un turpināties ilgāk, nekā paredzēts, liekot veikt stingrākus un ilgākus ierobežošanas pasākumus. Ražošanas un būvniecības nozarē nav ierobežojumu no piedāvājuma puses. Tā rezultātā minētās nozares pieprasījuma atjaunošanās gadījumā var izrādīties noturīgākas, nekā prognozēts. Tomēr Savienības ekonomikas atveseļošanās var izrādīties mazāk noturīga, nekā prognozēts, un līdz ar to ekonomikas atlabšana Latvijā var ieilgt.

3.3. Budžeta stāvoklis vidējā termiņā

Pamatojoties uz izpildes datiem un Komisijas 2020. gada pavasara prognozi, Latvijas strukturālais deficīts 1,7 % apmērā no IKP 2019. gadā tiek novērtēts kā tuvs vidēja termiņa budžeta mērķim -1,0 % no IKP, ņemot vērā ar veselības aprūpes reformu saistīto pielaidi 0,5 % apmērā no IKP, kas norāda uz atbilstību Stabilitātes un izaugsmes pakta prasībām.

Stabilitātes programmā prognozēts, ka valdības budžeta deficīts 2020. gadā pasliktināsies līdz 9,4 %. Paredzams, ka ekonomikas lejupslīde samazinās valsts nodokļu un nenodokļu ieņēmumus par aptuveni 5 % no IKP. Paredzams, ka bezdarba līmeņa pieaugums un lielāks pieprasījums pēc slimības un sociālās palīdzības pabalstiem izmaksās aptuveni 1 % no IKP. Turklāt tiek lēsts, ka atbalsta pasākumi uzņēmumiem un mājāsaimniecībām 2020. gadā valdības budžeta deficītu palielinās par 3 % no IKP. Pasākumi reaģēšanai uz krīzi ietver nodokļu atlikšanas iespējas uz laiku līdz trim gadiem, ienākumu atbalstu dīkstāvē esošiem darba ņēmējiem un bezdarbniekiem, kā arī likviditātes un nozaru atbalsta pasākumus. Plānots, ka lielākā daļa stimulējošo pasākumu beigsies 2021. gadā.

Pamatojoties uz Komisijas pavasara prognozi, paredzams, ka valdības budžeta deficīts 2020. gadā sasniegs 7,3 % no IKP. Tiek pieņemts, ka stimulējošajiem pasākumiem būs līdzīga ietekme kā stabilitātes programmā paredzētajiem, taču tiek prognozēts, ka nodarbinātības samazinājums būs mazāks, un tiek pieņemts, ka automātiskie stabilizatori izdevumu pusē 2020. gadā būs mazāki. Atšķirības makroekonomiskajās un fiskālajās prognozēs liecina par lielo ar tām saistīto nenoteiktību.

3.4. Citi faktori, ko norādījusi dalībvalsts

Latvijas iestādes 2020. gada 15. maijā nosūtīja vēstuli ar būtiskajiem faktoriem saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1467/97 2. panta 3. punktu. Iepriekšējās iedaļās sniegtā analīze jau lielā mērā apraksta galvenos iestāžu norādītos faktorus. Konkrēti, valdības budžeta deficīts pārsniedz Līgumā noteikto atsauces vērtību tikai Covid-19 krīzes radītās ietekmes dēļ.

4. SECINĀJUMI

Saskaņā ar stabilitātes programmu plānots, ka Latvijas vispārējās valdības budžeta deficīts 2020. gadā palielināsies līdz 9,4 % no IKP, tādējādi pārsniedzot Līgumā noteikto atsauces vērtību 3 % no IKP un nepietuvojoties tai. Plānoto atsauces vērtības pārsniegumu uzskata par ārkārtēju, bet ne īslaicīgu.

Saskaņā ar Līgumu un Stabilitātes un izaugsmes paktu šajā ziņojumā tika izskatīti arī būtiski faktori.

Kopumā, tā kā plānotais deficīts krietni pārsniedz 3 % no IKP, pārsniegums nav īslaicīgs, un, ņemot vērā visus attiecīgos faktorus, analīze liecina, ka Līgumā un Regulā (EK) Nr. 1467/1997 noteiktais deficīta kritērijs nav izpildīts.